

I disse år fylder den offentlige debat om kønsroller og sexismen – og konsekvenserne for ligestilling – mere, end det har været tilfældet i en årrække. I dette temanummer tager vi temperaturen på tingenes tilstand. En række bidragsydere giver overblik og lægger op til debat. Udgivelsen af temanummeret falder sammen med kvindernes internationale kampdag 8. marts, men debatten må meget gerne vare mindst lige til mændenes internationale kampdag d. 19. november.

Temanummeret indledes med to overblikartikler. Olsen og Harbo giver en status på ligestillingen i Danmark og peger blandt andet på, at kvinder i dag uddanner sig mere end mænd. Forskellene mellem både lønniveauer og middellevetid er stadig markant, men reduceres i disse år. Internationalt set ligger vi sammen med de andre nordiske lande pænt, men dog meget lavt når det kommer til kvinders andel af magtfulde positioner i samfundet.

Sjørup gør status over ligestillingspolitikens udvikling de seneste årtier. Dette politiske område har levet en omskiftelig tilværelse, og Sjørup peger på, at kønsopfattelsen og kønsdiskussionen i dag er blevet så bred, at den klassiske ligestillingstilgang udfordres.

Sandager og Pors peger i deres artikel på, at stereotype kønsopfattelser stadig præger uddannelsesvalgene i dagens Danmark. Der er behov for at få flere talenter til at uddanne sig inden for STEM-uddannelserne, ikke mindst flere kvinder. Forfatterne peger på, at der er iværksat en række initiativer og kampanjer for at understøtte dette, men mange af disse er så kulturelt forankrede i den klassiske kønsopfattelse, at de risikerer at cementere stereotyperne snarere end at nedbryde dem.

På arbejdsmarkedet viser artiklen fra Pedersen og Holt, at kvinders erhvervsdeltagelse er stigende overalt i den vestlige verden, men hvordan kvindernes traditionelle opgaver i hjemmet skal varetages, når de kommer ud på arbejdsmarkedet, løses forskelligt alt afhængigt af samfundsmodel. Selvom befolkningens holdninger udvikler sig i samme retning i forskellige lande, og de klassiske kønsroller generelt er i opbrud, følger de samfundsmæssige rammer ikke altid med. Hvis ikke det offentlige støtter op om kvindernes erhvervsdeltagelse med pasningstilbud osv., løses tingene individuelt, ofte med u hensigtsmæssige konsekvenser og afværgeforanstaltninger til følge.

Muhr betragter i sin artikel særligt forfremmelsesmekanismer på arbejdsmarkedet og argumenterer for, at (ubevidst) forudindtagethed om kønnets betydning for den ansattes egenskaber spiller en stor rolle i forhold til kønnenes muligheder, og det kan anbefales at indbygge processer, der imødegår disse ubevidste bias. Et konkret eksempel er anonymisering af ansøgninger.

En del af arbejdsmarkedet er universitetssektoren og dens bemanning. Denne sektor er vigtig, fordi den uddanner den del af fremtidens arbejdsstyrke, der forventeligt vil blive beslutningstagere eller få andre stillinger med væsentlig normdannende indflydelse, fx gymnasielærere. Både Kærgaard og Rimestad kredser i deres debatoplæg om den ulige fordeling af de videnskabelige stillinger på køn, særligt dem højere oppe i hierarkiet.

Kærgaard peger på, at et dansk universitet ved hjælp af økonomiske incitamenter faktisk har formået at rykke kønsbalancen betragteligt i kvindernes favør, særligt de mindre fakulteter, der hvor den økonomiske gevinst havde størst betydning. Og dette instrument ser ud til at virke i modsætning til mange andre initiativer. Rimestad stiller spørgsmålstejn ved ideen om det kønsneutrale meritokrati på dagens universiteter og argumenterer for, at kulturelle forhold marginaliserer kvinder, og at systemet på ingen måde er kønsneutralt. Rimestad afslutter med syv anbefalinger, blandt andet øget mobilitet, der skal sende forskere ud i praktik i erhvervslivet, så universiteterne kan inspireres af det omgivende samfunds arbejdskultur.

Den mest brutale kontakt mellem kønnene – vold og seksuelle overgreb – er kommet stærkt på dagsordenen. Ikke bare i Danmark – påvirkningen kommer i høj grad fra udlandet. Globale bevægelser som #MeToo, protestbevægelser mod alarmerende høje niveauer af vold mod kvinder i fx Rusland og Frankrig tager overskrifterne. Macron har døbt tilstandene i hans eget land »Frankrigs skam« og har gjort det til en personlig mærkesag.

Kyvsgaard ser i sin artikel på særligt den markante stigning i anmeldelser og sigtelser for voldtægter, der er sket de seneste fire-fem år. Stigningen formodes at være en følge af en generel ændring i italesættelsen af voldtægter, og den måde voldtægtsofre behandles på i politiet – en ændring, der har været understøttet helt fra den politiske top i Justitsministeriet.

Voldtægt er en forbrydelse, der i de fleste tilfælde ikke anmeldes. Kyvsgaard peger på, at bestræbelserne på at få flere ofre til at anmelde forbrydelser ser ud til at have båret frugt. Selvom der stadig er potentiale for forbedringer, viser undersøgelser, at flere ofre end tidligere oplevede, at politiet optrådte med respekt og tog anmeldelsen alvorligt.

Reinicke ridser #MeToo bevægelsens betydning i Danmark op i sin artikel og finder, at sagen i høj grad er noget, der optager kvinder mere end mænd, og kønnenes synspunkter i debatten er ikke ens. Mænds reaktion er i de fleste tilfælde benægtelse eller forsøg på minimering af problemet. #MeToo italesættes som noget, der ikke er et alvorligt eller udbredt problem, og som noget, der

kan latterliggøres. Og ikke mindst som noget, der ikke har med dem selv at gøre. Reinicke peger imidlertid på, at #MeToo har haft indflydelse herhjemme. Hele opfattelsen af, hvornår noget er chikane eller et overgreb, har flyttet sig, og ikke mindst er skyld- og skam-stigmaet forskudt fra kvinderne.

Hartleys og Askanius artikel omhandler #MeToos modtagelse, og særligt mediernes dækning i Sverige og Danmark. Det er tankevækkende så forskellig den er. Svenskerne opfatter stoffet som nyheder, mens danskerne opfatter stoffet som oplæg til debat. Langt flere danske artikler er negative, og fortællingen om #MeToo med manden som sagesløst offer er fraværende i Sverige. I Danmark anvendes hyppigt ord som hysteri, heksejagt, folkedomstol, ekstremisme, følelsesfascister osv. I Sverige anvendes udtryk som »en rambuk i tavhedskulturen«, »et paradigmeskift« osv. Forfatterne peger på, at mediernes stemme er afgørende for den offentlige debat, men mediernes perspektiv er også en følge af, at køn og ligestilling i udgangspunktet har helt forskellig status i Danmark og Sverige.

#MeToo handler i høj grad om sexchikane på arbejdspladserne. Linde & Madsen gennemgår i deres artikel de seneste års udvikling. De konkluderer, at de tilgængelige undersøgelser viser, at omkring 5-6 % af kvindelige ansatte rapporterer, at de har været udsat for chikane de seneste 12 måneder. Det er særligt kvinder i stillinger med lavere uddannelse, og tallet er i stigning. Stigningen kan både skyldes, at problemet vokser, men også at flere hændelser opfattes og rapporteres som chikane. Linde peger på, at der er behov for mere viden om området og bedre metoder til at definere problemet og afdække dets omfang.

Redaktører af temanummeret

Mie Dalskov Pihl

Mette Wier